

Presentació

Vint-i-cinc anys de l'Informe MacBride

Un diagnòstic agosarat i controvertit de la comunicació

Aquest número de *Quaderns del CAC* té un caràcter commemoratiu. Del salt dels setanta als vuitanta ha passat molt de temps, un quart de segle, l'alè d'una generació. Això fa que ara sigui una bona ocasió perquè els qui van seguir de prop tot el trajecte recordin i facin balanç. També és una bona ocasió per descobrir les arrels i el rerefons de moltes perspectives que sorgeixen, recents, entre els més joves. Celebrem, doncs, com una fita important, l'aniversari de l'aparició de l'Informe MacBride, que mereix de ser evocat i, sobre manera, revaluat; no tant per tancar un selecte grapat de debats fonamentals sinó per mantenir-los oberts. I fer-ho en la seva configuració present i a través dels reptes i interrogants actuals, pensant en els problemes de la comunicació tal com eren percebuts fa vint-i-cinc anys per bé que apuntant cap al nou panorama que componen els problemes de la comunicació avui.

Recorrem, doncs, a la memòria i, en certa manera, a la reivindicació i a l'homenatge, a propòsit d'un treball ambiciós, estimulants i enriquidor que va suscitar debats transcendents i pronunciaments confrontats; un treball que immediatament es va convertir en punt de referència i que després, sovint i per part de molts, fou successivament criticat, silenciats i arraconat.

Avui sabem que el complex espai de la comunicació ha estat decisiu en la conformació de totes les societats, però la presa de consciència arran de la seva centralització és força recent. És tot just en la nostra època, d'omnipresent opulència dels mitjans i de les indústries de la comunicació, que s'han teixit les teories i les interpretacions que usen el camp de la comunicació com a font de metàfores i de denominacions per explicar la naturalesa profunda dels nous models de societat. Estem parlant d'allò que és mediàtic i d'allò que no ho és; de la reducció de la política a la comunicació pública; de la societat de la informació; de la informació i la comunicació com a claus de la productivitat d'una determinada economia, o del desplaçament de la religió per les indústries audiovisuals com a font de valors. Rere aquestes etiquetes, aquests indicadors i aquests nous llocs comuns, hi trobem tradicions que remunten més enllà de les reflexions de la Mass Communication Research o de l'escola de Frankfurt, dels seus postulats, argots i mètodes, dels seus atles i cartografies que pretenen ordenar el panorama de la comunicació.

L'Informe MacBride apareix com l'intent més ambiciós de síntesi del seu temps per abordar els grans reptes que presentava, a escala mundial, el procés de concentració empresarial dels mitjans i de les indústries editorials i audiovisuals; l'adopció de les noves tecnologies i infraestructures de la comunicació, i el control de la generació dels fluxos informatius i dels continguts culturals. Fou un intent que emfasitzà la necessitat de corregir la desigualtat i els desequilibris en termes de comunicació, informació i cultura entre un món ric i influent i un món pobre i progressivament irrellevant. Ho féu proclamant que la llibertat d'informació –d'emissió i de recepció– no es podia reduir a la llibertat del mercat informatiu i que el pluralisme i la diversitat es feien necessaris i exigibles, afirmant el dret de totes les comunitats i cultures a projectar la seva veu pròpia en un *nou ordre* (*Moltes veus, un sol món*).

Sota l'auspici de la Unesco, l'Informe fou concebut com un "esforç de reflexió col·lectiva" per afrontar les "forces de la inèrcia". Amb aquest objectiu, el director general d'aleshores, Amadou-Mahtar M'Bow, formulà explícitament que *"amb l'establiment d'un Nou Ordre Mundial de la Comunicació, cada poble ha d'aprendre dels altres pobles informant-los, alhora, de la manera de concebre la pròpia condició i de la seva visió sobre els assumptes mundials. Quan això s'aconsegueixi, la humanitat haurà fet un pas decisiu cap a la llibertat, la democràcia i la solidaritat"*.

Alguns enfocaments i propostes de l'Informe MacBride encara són vigents a inicis del segle XXI. Tot i que han canviat els ecosistemes de comunicació, pel que fa a la superfície i les seves capacitats, les bases de la

discriminació en l'espai informatiu, cultural i simbòlic no han estat substancialment alterades. I això succeeix justament quan, més que mai, sembla que la dominació econòmica i la dominació política es recolzin sobre aquella altra dominació basada en l'accés desigual a les fonts de coneixement.

El Consell de l'Audiovisual de Catalunya, en el desenvolupament de la seva tasca com a autoritat reguladora, ha adoptat els eixos de la defensa radical del pluralisme i de la diversitat com a normes que n'inspiren l'actuació. Per aquest motiu, i sobretot després del diàleg organitzat a Barcelona el juny del 2004 sobre regulació i diversitat cultural, el Consell treballa actualment per vertebrar una Xarxa Mundial d'Autoritats de Regulació Audiovisual (Broadcasting Regulation & Cultural Diversity; BRCD). Aquesta xarxa té com a missió impulsar la diversitat cultural en el sector audiovisual des dels organismes de regulació, que són un element clau de les polítiques públiques de comunicació.

El procés de globalització no genera automàticament una nova cultura global, si bé comporta riscos greus d'homogeneïtzació i desplaçament dels patrimonis culturals i comunicatius menys poderosos. Els referents compartits que provenen del nucli hegemònic de les indústries de la cultura i la comunicació no només proveeixen l'elit cosmopolita que participa de la nova cultura metropolitana global, sinó també els grups locals en risc de perdre el vincle culte amb els seus entorns socials i culturals de procedència.

Certament, els referents comuns poden representar una oportunitat per evitar l'aïllament i per interconnectar. Són una oportunitat per accedir a la novetat i la diferència, i per incorporar-les als processos d'interpretació i d'apropiació, de construcció del sentit i de recreació de la tradició particular. I és que, en comunicació i en cultura, la pluralitat i l'especificitat tenen tant a veure amb el que es mira i es diu com en la manera de mirar i de dir, ja que allò rellevant i substantiu no és només el moment de la creació i de la producció sinó també el del consum, és a dir, el de la recepció i, sovint, de la participació multitudinària.

No obstant això, la capacitat local de producció de continguts i, consegüentment, l'oportunitat de disposar d'unes indústries i unes polítiques locals apareix, igual que fa vint-i-cinc anys, com la peça fonamental de tota política real de defensa de la diversitat. En els primers paràgrafs, l'Informe indicava que "sense uns canvis estructurals fonamentals, la major part de la humanitat no podrà aprofitar els progressos de la tecnologia i la comunicació". Ara sabem que les cultures de dimensió reduïda o mitjana només es podran renovar des de la pròpia singularitat, i projectar-se cap al futur i vers l'exterior, de forma viable, si disposen d'indústries de la comunicació i la cultura capaces d'integrar la diferència al canvi tecnològic i a la mundialització, i si disposen de les polítiques adequades per intervenir en la modulació de les formes d'aquesta integració.

És en aquest marc que cal plantejar-se quina és la nova agenda dels problemes de la comunicació i la informació. El valor actual de l'Informe MacBride i de les seves anàlisis i suggeriments es troba en la capacitat de donar-nos prou perspectiva històrica per abordar el present. ¿L'exercici de rememoració contribueix a crear un context dinàmic d'interpretació en el qual inscriure els nostres problemes actuals, la nostra agenda immediata? *Quaderns del CAC* creu que sí; i per fer el seu balanç ha recorregut a la intel·ligència i la capacitat de l'Institut de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona (InCom), que dirigeix Miquel de Moragas. El Consell de l'Audiovisual de Catalunya vol agrair la constància i la competència amb què l'InCom ha assumit la tasca de coordinar i elaborar aquest número, amb el suport del conjunt qualificat de contribucions aplegades en aquestes pàgines.